

La tornada dels símbols

A “Les ales enceses”, un narrador omnipotent i sabedor d'aquesta omnipotència ens endinsa en l'èpica història d'amor d'un mariner i una firaire bellíssima que amaga una vella i estranya relació amb el mar. La novel·la, finalista del Premi Sant Jordi 2004, serveix perquè retrobem el to atemporal de la prosa de Vicent Usó, que, malgrat que data els fets de la història al segle XVII, tria, una altra vegada, com ja féu a Crònica de la devastació, un discurs líric fora de les fronteres de temps i espai, farcit d'un lèxic cada vegada més ric i escaient. L'elecció del segle XVII és més, segurament, l'excusa per incorporar a la novel·la el món mític dels gitanos firaires nòmades, les bruixes i la dificultat en les comunicacions, que no una recreació fervent de l'època, que l'autor no pretén.

Abdó viu en un poble de pescadors en què la mar enfurida, de tant en tant, ha de cobrar-se el seu tribut en persones. Una mar capriciosa que dóna i pren vides com dóna i pren els peixos que els alimenten. La gent del poble, avesats a la regularitat dels esdeveniments (la festa de Sant Gervasi, l'arribada dels firaires, etc.), cerquen l'explicació dels fets extraordinaris (els naufragis, la manca de captures, etc.) i, en no trobar-la, s'emparen en els elements sobrenaturals que conviuen amb la raça humana des de fa segles. Hi trobarem, per tant, l'espiritualitat més ortodoxa, la de la religió oficial, al costat de les altres intuïcions vitals que marquen l'esdevenidor dels éssers: l'element màgic. La història cerca volgudament, amb l'ajuda d'un narrador clàssic modernitzat (clàssic, per l'omnipotència, i modernitzat, per la reflexió metadiegètica, per la manipulació constant dels fils de la trama, als ulls de tothom) assolir un to èpic que transcendesca l'anècdota concreta. Els personatges queden marcats, cadascú, pel seu fat, i pel dels seus parents, com en les millors històries tribals. N'hi ha que miren de defugir aquests designis, però una realitat tossuda i uns veïns pocs disposats al perdó els dificulten el camí. En el cosmos usonià, tot el que compta es pot comptar amb cinc dits: l'amor, la mort, la gratitud, la justícia i la bellesa. Una mirada pot justificar el canvi de rumb d'una vida, igual que un lleu retret, de boca d'un ésser estimat, pot precipitar una autoimmolació.

Si, a Crònica de la devastació, la guerra era el leit motiv que generava la pulsio lírica, ací ho és la bravesa de la mar. Tot plegat, pretextos per descabdellar una troca de paraules, un doll desbocat -que, tot s'ha de dir, en aquesta novel·la, en alguns moments provoca alguna frase massa llarga.

El simbolisme de “Les ales enceses” genera tota mena de relacions especials: entre les persones (el nostre i l'aliè; el parent i l'enemic; el bo i el dolent), entre les persones i la natura (do ut des, o facio ut facias, “done per tal que em dones” o “faig per tal que faces”, com en les relacions contractuals més bàsiques) i entre les persones i les coses (un anell o un llençol porten tota la càrrega de significat de què els omple el narrador, i gaudeixen un caire quasi tel·lúric).

Amb aquestes dues darreres novel·les, per tant, Vicent Usó se situa ja, de ple, entre els tres o quatre narradors valencians privilegiats, amb un sentit de l'estil que recorre la novel·la de dalt a baix i que no abandona pels cants de sirena que podrien exigir-li ser més prolífic a l'hora de publicar. Agraïm l'esforç per trobar un valencià literari no

artificial, no recreat en models d'altres llengües, sinó elaborat amb naturalitat a partir de la bellesa del mateix model oral i dels clàssics. Enriquit, si ho voleu, amb lèxic dels diferents camps temàtics (en aquesta novel·la, el lèxic de la navegació i de la mar), però també enriquit a força de recuperar paraules poc premiades pels nostres mitjans de comunicació, i que pertanyen a un estàndard polimòrfic (tot recuperant-les o manllevant-ne d'altres dialectes), posant la llengua al servei de la creació lírica.